
УДК 811.161.2' 367.624

Анатолій Висоцький

м. Київ

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СИНТАКСИЧНІ СФЕРИ ОЗНАЧАЛЬНИХ ПРИСЛІВНИКІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

У статті обґрунтовано критерії визначення власної синтаксичної функції означальних прислівників, встановлено типові і транспозиційні синтаксичні сфери семантичних груп цих прислівників, розмежовано опосередковано зумовлені валентністю локативних предикатів і валентно не зумовлені синтаксичні позиції просторових означальних прислівників, з'ясовано умови вживання різних груп означальних прислівників у ролі прислівникового складеного присудка та прислівникового складеного головного члена односкладного речення.

Ключові слова: *означальні прислівники, якісно-означальні прислівники, прислівники міри й ступеня, просторові означальні прислівники, прислівник некерований другорядний член речення, прислівниковий складений присудок.*

Ядро прислівника як окремого частиномовного класу слів у новітніх граматичних описах української мови представляють обставинні прислівники, бо вони найповніше виявляють той набір різнорідних ознак, за яким у гетерогенній класифікації виділяють частини мови. Зокрема, вони передають таку семантику відношень, якої не мають інші частини мови, а саме обставинні семантико-синтаксичні відношення, якими пов'язані підрядні детермінантні частини з головною частиною в складно-підрядному реченні [3: 299]. Часткову подібність до обставинних прислівників виявляють модальні прислівники, оскільки вони так само вживані у функції детермінантного другорядного члена, але відрізняються від них умовами формування та своїми синтаксично зумовленими лексичними значеннями. За синтаксичною та

© А.В. ВИСОЦЬКИЙ, 2013

морфологічною ознаками, що є основними для прислівникового класу слів, у новітній функційно-синтаксичній концепції до обставинних прислівників прилягають діеприслівники, тобто віддієслівні прислівники, що вживаються в позиції детермінантного другорядного члена речення і мають морфологічну безкатегорійність та невідмінюваність, оскільки в цій позиції вони нейтралізували власне- і невласне-дієслівні морфологічні категорії, але не досягли цілковитої прислівникової семантико-синтаксичної ізольованості [3: 323].

Означальні прислівники щодо обставинних визначають як периферійніший семантико-синтаксичний розряд, бо вони «виражають ті відношення, які встановлюються внаслідок уживання лексичних значень прикметників у присубстантивній позиції», тобто ці прислівники уподібнюються до вихідних прикметників за семантико-синтаксичними особливостями [Там само: 302]. Саме тому їх закріплено «за синтаксичною позицією прислівного, насамперед придієслівного, другорядного члена, що поєднується з опорним дієсловом формою підрядного зв'язку – приляганням, яка порівняно з двома іншими його формами, керуванням і узгодженням, передає підрядний зв'язок автономнішої, самостійнішої синтаксичної одиниці, зв'язок залежного слова з головним за змістом» [Там само: 299]. Його називають прислівним некерованим другорядним членом речення або прислівним, валентно не зумовленим другорядним членом речення. Цілком очевидно, що ця синтагматично зумовлена синтаксична позиція означальних прислівників відрізняється від типової синтаксичної позиції детермінантного другорядного члена речення обставинних прислівників, що, як відомо, має автономний характер та не залежить від валентності дієслова в реченні.

Проте синтаксична функція прислівного некерованого другорядного члена речення, визначена як іманентна функція означальних прислівників, не охоплює всіх одиниць цього семантико-синтаксичного розряду. Вона властива його ядру, а саме якісно-означальним прислівникам, які становлять кількісно велику групу, оскільки адвербіалізуватися можуть усі якісні прикметники. Вони виражають якісну характеристику дії, рідше – процесу та стану, напр.: *Він [пращур] мав під рукою орало і спис, Він падав **красиво і важко**, як правда. **І легко**, бо вірив, що юний твій прадід Його одчайдушність до тебе поніс* (Б. Олійник); *Що б не було – ми скаржимося **скупо і щедро** живемо – на всі часи* (В. Коротич).

У новітньому українському мовознавстві зі складу прислівника як окремої частини мови, виокремленої за набором різнорідних ознак (за винятком лексичного значення), виведено групу так званих предикативних прислівників, передусім тому, що вони виражають семантику стану і вживаються у формально-синтаксичній позиції головного члена односкладного речення [1: 98].

Крім центральної семантичної групи якісно-означальних прислівників, до розряду означальних уходять зовсім невеликі за обсягом групи, а саме *прислівники міри й ступеня (багато, небагато, мало, немало,*

чимало, зовсім, цілком, надто, занадто, трохи, трішки та ін.), що вказують на кількісний вияв насамперед динамічної ознаки, а також статичної ознаки та ознаки ознаки, **просторові означальні** прислівники (**близько, далеко, високо, низько, глибоко, мілко** та ін.), що визначають дистантну локалізацію стану та руху на горизонтальній і вертикальній осі, та **часові означальні** прислівники (**рано, пізно, давно, недавно, довго** та ін.), що передають часові вияви дій і станів. Напр.: *Тим часом – ярмарків постійний гість І панських учт – він [Мар'ян] **небагато** їсть, **Багато** п'є: шляхетське діло пити, А їсти – хлопське* (М. Рильський); *Поїдеш **далеко**, Побачиш **багато**; Задивишся, зажуришся, – Згадай мене, брате!* (Т. Шевченко); *...**Довго** балакав, та **мало** сказав!..* (М. Кропивницький); *На шовковому вальсі, на блакитному блюзі Як **давно** і **недавно** ти любила мене* (М. Вінграновський). Їхні функціонально-синтаксичні сфери неоднаково співвідносяться із синтаксичною сферою якісно-означальних прислівників. Найтісніше з нею пов'язана функціонально-синтаксична сфера прислівників міри й ступеня, бо дві третини їх (**багато, небагато, мало, немало, чимало, зовсім, трохи, трішки**) так само виконує функцію придієслівного некерованого другорядного члена речення, напр.: *Дослідник **багато** працює; Тепер він **мало** подорожує; Родина **трохи** сумує.* Кілька прислівників цієї групи (**цілком, надто, занадто**) реалізує цю синтаксичну функцію в іншому синтагматичному оточенні, а саме в приприкметникову та приприслівникову (пор.: ***Цілком** здоровий юнак потрапив до лікарні; Він листується **цілком** таємно; **Надто** високе дерево виднілося здалеку; Пасажири розмовляли **занадто** голосно*), що дає підстави вважати їх виразниками функції приприкметникового та приприслівникового некерованого другорядного члена речення. Нарешті, такі прислівники, як **зовсім, цілком, трохи, трішки** можуть бути синтагматично пов'язаними з усіма трьома частиномовними класами слів – дієсловами, прикметниками та прислівниками, тому їхню синтаксичну функцію потрібно кваліфікувати як функцію прислівного некерованого другорядного члена речення, пор.: *Я **зовсім** не працюю; Зовсім малий хлопчик навчається в школі; Хлоп'я вилізло **зовсім** не високо; Пташки **трохи** співають; Пробиралися **трохи** вузькою стежкою; Вони прийшли **трохи** зарано; Ми **цілком** погоджуємося з вами; **Цілком** дорослі люди не можуть порозумітися; Вони поділили майно **цілком** справедливо.*

Від прислівників міри й ступеня **багато, небагато, мало, немало** потрібно відрізнити спільнозвучні відприслівникового походження неозначено-кількісні числівники, синтаксичну специфіку яких становить, як зазначає К.Г. Городенська, сильна формально-синтаксична позиція присудка у двоскладному реченні, «за якою їх треба було б кваліфікувати як аналітичні дієслова...» [5: 54]. Причому, цю функцію вони реалізують в іншому типі двоскладного речення, де підмет виражений формою родового, а не називного відмінка. Услід за І.Р. Вихованцем [1: 111], деякі українські мовознавці визнали її як другу форму, після форми називного відмінка, морфологічної репрезентації підмета

[11: 88, 97; 13: 11; 9: 18; 12: 102–103; 4: 12]. Звичайно форму родового відмінка пов'язують із суб'єктною синтаксею кількісної ознаки, зумовленої предикатом кількості, морфологічним реалізатором якого є також і відприслівниковий числівник із семантикою неозначеної кількості. У формально-синтаксичну позицію присудка такі числівники транспонують форми дієслівної власне-зв'язки **бути** та невластиво-зв'язки **стати, виявитися, залишитися, зостатися** та ін. [10: 8]. Напр.: *Вужів було так багато, що Соломія скоро перестала звертати на них увагу* (М. Коцюбинський); *...в їх [панів бессарабських] було землі багацько, а людей мало* (І. Нечуй-Левицький); *Качок було тут чимало* (І. Багрянний).

Неоднорідною у функціонально-синтаксичному плані є група просторових означальних прислівників, що зумовлено, з одного боку, їхньою здатністю входити у валентну рамку трьох груп дієслівних локативних предикатів – власне-локативних (**бути, перебувати, опинитися, розташовуватися**), процесуально-локативних, у межах яких виокремлено дві підгрупи, першу з яких представляють дієслова **сидіти, лежати, стояти, висіти**, а другу – дієслова **падати, опадати, звалюватися, капати, текти, хилитися** й ін., та акціонально-локативних (**везти, відвезти, звезти, завезти, навезти, повезти** й под.) [1: 104–109; 2: 257], а з другого – поєднуватися, подібно до обставинних прислівників, з цілим предикативним ядром підрядним детермінантним зв'язком, що буває в реченнях з нелокативними предикатами. Залежно від цих двох семантико-синтаксичних позицій просторові означальні прислівники виконують відповідно формально-синтаксичну функцію придієслівного керованого другорядного члена речення зі значенням дистантної локалізації стану на вертикальній та горизонтальній осі (пор.: *Люди були (опинилися, розташувалися) близько (далеко, високо, низько)*; *Люди сиділи (стояли, лежали) близько (далеко, високо, низько)*; *Картина висить низько*; *Посуд стоїть високо*; *Книжки лежали високо (низько)*; *Скарб лежав глибоко*) або дистантного руху (переміщення) чого-небудь по цих осях (пор.: *Листя падає далеко (близько)*; *Дерево хилиться низько*; *Вантажник відкотив візок далеко*; *Повітряний змії злетів високо*; *Жінка опустила жалюзі низько*; *Краплі падали низько*; *Смола текла далеко*; *Чоловік увігнав кілок глибоко*) та детермінантного другорядного члена речення (пор.: *Люди живуть близько (далеко)*; *Верби ростуть близько (далеко)*; *Коріння росте глибоко (мілко)*; *Ліхтар світить високо*).

У валентно зумовлену семантико-синтаксичну позицію локатива втягаються також обставинні прислівники з відповідними просторовими значеннями, які так само виконують функцію придієслівного керованого другорядного члена речення (пор.: *Люди були (опинилися, розташувалися) збоку (осторонь, неподалік* і т.д.); *Люди сиділи (стояли, лежали) збоку (осторонь, неподалік* і т.д.); *Картина висить вгорі*; *Посуд стоїть внизу*; *Листя падає донизу*; *Дерево хилиться донизу*). Саме тому просторові означальні прислівники **близько, далеко, високо, низько, глибоко, мілко** та ін. як виразники детермінантної семантико-

синтаксичної функції перетинаються з просторовими обставинними, зокрема з такими, як **угорі (вгорі), унизу (внизу, донизу), збоку, насподі, неподалік, осторонь** та ін., пор.: *Люди живуть близько і неподалік; Верби ростуть близько і неподалік; Дощ шумить далеко і здалеку.*

На противагу просторовим часові означальні прислівники виконують лише функцію детермінантного другорядного члена речення, оскільки часове значення не входить у валентну рамку дієслівних предикатів. Вони співвідносні з відповідними часовими обставинними прислівниками (пор.: **рано і зрання, зранку; пізно і допізна, давно і здавна, недавно і віднедавна** та ін.), синтаксичне використання яких зовсім не пов'язане із синтаксичним уживанням якісно-означальних прислівників. Пор.: *І квилить, плаче Ярославна В Путивлі **рано** на валу* (Т. Шевченко); *Привіз в місто мужик сіно, Продав його зрання...* (С. Руданський).

Так само неоднорідною є транспозиційна, або вторинна, невласна, функціонально-синтаксична сфера названих груп означальних прислівників. Для якісно-означальних прислівників типовою є вторинна формально-синтаксична функція прислівникового складеного присудка двоскладного речення, який раніше кваліфікували як іменний [14: 161], а з 90-х років минулого століття – як прислівниковий складений присудок [1: 71; 8: 35–36]. У цю дієслівну позицію їх переводять форми дієслівної власне-зв'язки **бути**, серед яких домінує нульова форма, та невласне-зв'язок, найуживанішими з-поміж яких є **ставати / стати, здаватися / здатися, видаватися / видатися, виявитися** та ін., які надають основній прислівниковій частині складеного присудка граматичних дієслівних значень часу, способу, виду, особи, Обгрунтовуючи виокремлення прислівникового складеного присудка у двоскладному реченні, І.Р. Вихованець, обмежив його морфологічним вираженням підмета, а саме формою інфінітива [1: 71]. З інфінітивним підметом названі зв'язкові компоненти найактивніше поєднують якісно-означальні прислівники оцінної семантики (**добре, недобре, чудово, погано, легко, важко, складно, безпечно, небезпечно, просто, непросто, приємно, неприємно, зручно, незручно, дорого, дешево, марно** та ін.) [6: 42; 7: 111; 8: 38], напр.: *Працювати тут добре; Як це **недобре** – молоді заздрить* (І. Жиленко); *Їздити щодня до міста було дорого; Придбати автомобіль стає непросто; Купити земельну ділянку стане важко; Притулятися до розсувних дверей небезпечно; Отримати заощадження виявилось нелегко; Сперечатися з нею марно* (Л. Костенко). Дещо рідше такі призв'язкові якісно-означальні прислівники поєднуються з підметом двоскладного елементарного речення, вираженим субстантивованим вказівним займенниковим прикметником **це** та стверджувально-узагальнювальним займенниковим прикметником **все (усе)** (пор.: *Це добре! – доводить йому полум'яно* (П. Ребро); *Це – легко; Це буде зручно; Це стане не вигідно; Усе так просто, як життя і смерть... Ім'я людське закреслюється в списках. І в списках пам'яті **Все так непросто** (П. Перебийніс), і зрідка – іменником з конкретно-предметним значенням (*Вареники – це чудово*).*

Для обмеженої кількості якісно-означальних прислівників вторинною є друга дієслівна формально-граматична функція – функція головного члена односкладного речення. Її можуть виконувати прислівники **весело, сумно, радісно, приємно, добре, чудово, погано, важко, тяжко, тривожно, бентежно, незручно, цікаво, ясно** та ін., але не самотійно, а разом із формами дієслівної власне-зв'язки **бути** та дієслівних невластне-зв'язок **ставати / стати, робитися / зробитися** й ін., на основі чого українські мовознавці виділили прислівниковий складений головний член і виокремили в самотійний тип односкладні прислівникові речення [2: 100; 4: 7]. Односкладні речення з названими предикативними якісно-означальними прислівниками виражають внутрішній стан істоти, зокрема фізичний чи фізіологічний стан (*Тепер було їй так добре!* (П. Гоявічинська); *Я сам чув. Тобі погано?* (Ю. Цюпа), емоційно-психічний стан (*Весело було дітям* (Д. Красицький); *Йому стало зовсім легко в цьому товаристві* (В. Шевчук); *Віті стало тривожно на душі* (О. Авраменко); *На душі в обох було тяжко* (О. Авраменко); *Бентежно стало: починається в нього нове життя* (Б. Тимошенко), інтелектуальний стан людини (*Тепер мені ясно, як серед білого дня – важко звівся Гордій* (Б. Тимошенко)

Крім якісно-означальних прислівників, у формально-синтаксичній присудковій позиції можуть уживатися й деякі просторові означальні прислівники, зокрема **далеко, недалеко, близько, неблизько**, причому це буває у двоскладних неелементарних реченнях, у підметовій позиції яких виступають інфінітиви зі значенням руху, які супроводжують локативні компоненти на означення вихідного та кінцевого пункту руху чи шляху руху [8: 38–39; 4: 11–12]. Напр.: *Їхати до Чернівців через села далеко*; *Їздити з Березані до Києва неблизько*; *Ходити звідси до школи стало близько*. Деякі з просторових означальних прислівників дієслівні зв'язкові компоненти переводять у позицію складеного головного члена односкладного прислівникового речення, яка для них також є вторинною. Такі односкладні прислівникові речення передають здебільшого зовнішній стан, пор.: *Їм до Києва далеко*; *До нашого села зовсім близько*.

Транспозиція прислівників міри й ступеня, просторових і часових прислівників у вторинні синтаксичні сфери в українській мові загалом обмежена. Їх використовують у реченнях, особливих за своєю структурою і комунікативною настановою, пор.: *Працювати – багато, спати – мало*; *Говорити – небагато*; *Стрибати – високо, пірнати – глибоко! Метати – далеко! Літати – високо! Уставати – рано!* За комунікативною настановою ці речення спонукального характеру, речення-заклики. Українські мовознавці вважають їх неелементарними двоскладними реченнями з інфінітивним підметом, із яким предикативний прислівник пов'язаний нульовою формою дієслівної зв'язки **бути**, замість якої ставлять тире, тобто в таких реченнях прислівник виконує роль основної частини прислівникового складеного присудка [7: 112]. До цього витлумачення варто додати, що в таких двоскладних неелементарних речен-

нях ще й еліпсований модальний предикат **потрібно** (пор.: *Працювати – багато, спати – мало* ← *Працювати потрібно багато, спати потрібно мало; Говорити – небагато!* ← *Говорити потрібно небагато; Стрибати – високо, пірнати – глибоко!* ← *Стрибати потрібно високо, пірнати потрібно глибоко; Метати – далеко!* ← *Метати потрібно далеко; Літати – високо!* ← *Літати потрібно високо; Уставати – рано!* ← *Уставати потрібно рано*), тому прислівники міри й ступеня, просторові та часові прислівники виконують у них функцію прислівникового складеного присудка з модальним відтінком потрібності, повинності. У цю позицію можуть потрапляти і деякі якісно-означальні прислівники, пор.: *Працювати – дружно! Вивчати – наполегливо!*

Деякі часові означальні прислівники (**рано** (зі значенням «передчасно»), **пізно**) можуть уживатися також у ролі прислівникового складеного присудка двоскладних неелементарних речень з інфінітивним підметом, що визначають своєчасність / несвоєчасність дії, названої таким підметом, причому ці значення додатково підсилюють інші часові прислівники, семантично пов'язані ними, пор.: *Одружуватися – ще рано; Наздоганяти було вже пізно*

Отже, функціонально-синтаксична сфера означальних прислівників української літературної мови досить неоднорідна, що зумовлено значеннєвою неоднорідністю цього семантико-синтаксичного розряду прислівників. Типовою, або власною, для них є функція прислівного некерованого другорядного члена речення, що властива їхній ядерній групі – якісно-означальним прислівникам, а також прислівникам міри й ступеня.

Просторові означальні прислівники вживаються у двох своїх синтаксичних позиціях: придієслівного керованого другорядного члена речення, опосередковано зумовленого валентністю локативного предиката, та детермінантного другорядного члена речення, що стосується предикативного ядра речень з нелокативними предикатами.

Для часових означальних прислівників власною є функція детермінантного другорядного члена неелементарного речення.

Синтаксичні позиції придієслівного керованого другорядного члена речення та детермінантного другорядного члена речення є периферійними у формально-синтаксичній спеціалізації означальних прислівників української літературної мови.

Транспозиційна функціональна сфера означальних прислівників представлена дієслівною формально-синтаксичною функцією прислівникового складеного присудка у двоскладному неелементарному реченні з інфінітивним підметом та двоскладному елементарному реченні з іменниковим підметом, вираженим субстантивованим указівним займенниковим прикметником **це**, стверджувально-узагальнювальним займенниковим прикметником **все (усе)**, зрідка – іменником із конкретно-предметним значенням. Вона властива якісно-означальним прислівникам, передусім оцінної семантики, та деяким просторовим

означальним прислівникам. Другою транспозиційною функцією є функція складеного головного члена односкладного прислівникового речення, яку можуть виконувати насамперед якісно-означальні прислівники, набуваючи значення внутрішнього стану істоти.

Окремий комунікативний тип становлять двоскладні неелементарні речення з інфінітивним підметом та прислівниковим складеним присудком, у яких нульова форма дієслівної власне-зв'язки **бути** пов'язана водночас із модальним значенням потреби.

1. *Вихованець І.Р.* Нариси з функціонального синтаксису української мови / І.Р. Вихованець. – К. : Наук. думка, 1992. – 222 с.
2. *Вихованець І.Р.* Граматика української мови. Синтаксис / І.Р. Вихованець. – К. : Либідь, 1993. – 368 с.
3. *Вихованець І.* Теоретична морфологія української мови / Іван Вихованець, Катерина Городенська. – К. : Унів. вид-во «Пульсари», 2004. – 400 с.
4. *Годз О.В.* Синтаксична структура прислівникових речень в українській літературній мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / О.В. Годз. – 2013. – 18 с.
5. *Городенська К.Г.* Синтаксична сфера компаративних і суперлативних прислівників міри і ступеня / К.Г. Городенська // *Ucrainica II. Současná ukrajinistika. Problémy jazyka, literatury a kultury: Sborník článků. 3. Olomoucké symposium ukrajinistů 24 – 26. srpna 2006.* – Olomouc, 2006. – 1 část. – S. 53 – 58.
6. *Городенська К.* Власне-прислівникова й транспозиційна сфера ступеньованих прислівників з первинною якісно-означальною семантикою / Катерина Городенська // *Вісник Прикарпатського нац. ун-ту ім. В. Стефаника : Ювілейний випуск на пошану 100-річчя від дня народження професора Івана Ковалика. Філологія.* – Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2007. – Вип. XV – XVIII. – С. 41–43.
7. *Городенська К.Г.* Семантичні групи прислівників у синтаксичній сфері дієслова / К.Г. Городенська // *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови: зб. наук. праць [відп. ред. М.Я. Плющ].* – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. – Вип. 4. – С. 110 – 114.
8. *Городенська К.* Проблема двоскладного прислівникового речення в сучасному мовознавстві / Катерина Городенська, Оксана Годз // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : зб. наук. праць.* – Херсон : Вид-во ХДУ, 2008. – Вип. VIII. – С. 35 – 41.
9. *Кавера Н.В.* Семантична типологія предикатів стану : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н.В. Кавера. – К., 2008. – 24 с.
10. *Косенко К.О.* Предикатна основа та семантико-граматична диференціація дієслівних зв'язок в українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / К.О. Косенко. – К., 2010. – 18 с.
11. *Костусяк Н.М.* Категорія ступенів порівняння прикметників і прислівників / Н.М. Костусяк. – Луцьк : Вежа, 2002. – 179 с.
12. *Межов О.* Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць / Олександр Межов. – Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2012. – 464 с.
13. *Попович Н.М.* Синтаксична структура речень з числівниковим компонентом у сучасній українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Н.М. Попович. – К., 2002. – 19 с.
14. *Сучасна українська літературна мова. Синтаксис.* – [за заг. ред. І.К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972. – 516 с.

Стаття надійшла 25.02.2013

Anatoly Vysotsky

Kyiv

FUNCTIONALLY SYNTACTIC AREAS OF ATTRIBUTIVE ADVERBS IN MODERN UKRAINIAN LITERARY LANGUAGE

In the article the criteria for determining syntactic function of attributive adverbs are defined, typical and transpositive syntactic areas of different groups of attributive adverbs are found out, indirectly caused by valence of locative predicates and not caused syntactic positions of locative attributive adverbs are differentiated. The terms of use of different groups of attributive adverbs as adverbial compound predicate and adverbial integral main member of composite sentence are studied out.

Key words: attributive adverbs, highly-attributive adverbs, adverbs of extent and degree, locative attributive adverbs, uncontrollable secondary member of the sentence, adverbial compound predicate.

Мовна мозаїка

СТАНОМ НА 1 СІЧНЯ...

У звітній документації та інформаційних матеріалах для визначення моменту, що на нього припадає, поширюється результат певної дії або стану, сьогодні використовують паралельно два прийменники: **станом на...** і **за станом на...**, пор.: *Офіційний курс НБУ станом на 04.04.13; Основні державні соціальні гарантії станом на 1 квітня 2013 року; Моніторинг цін на продовольчі товари по регіонах (станом на 26.03.2013); Вкладникам Ощадбанку СРСР станом на сьогодні виплатили 350 мільйонів гривень компенсацій і Попередні підсумки діяльності банків за станом на 1 січня 2013 року; Показники діяльності банків за станом на 01.03.2013 р.; Державний та гарантований державою борг України за станом на 28.02 2013; За станом на 01 січня 2013 року банківську ліцензію Національного банку України на здійснення банківської діяльності мали 176 банків України...* У загальномовному вжитку це часове значення виражають за допомогою непохідного прийменника **на**, пор.: *На 25 грудня 2012 року в штаті Інституту було 93 особи; На 1 січня 2014 року в Інституті будуть завершені три планові теми.* На нього було нарощено форму **станом**, унаслідок чого з'явився конкретніший за значенням похідний прийменник **станом на**. Він став органічним для української ділової мови. Похідний прийменник **за станом на** є буквальною перекладом російського *по состоянию на*, тому його не можна вживати в українській мові.

Отже, у звичайному вжитку потрібно використовувати непохідний прийменник **на**, в офіційно-діловому – похідний прийменник **станом на**.

Катерина Городенська